

Náměty aktivit pro rozvoj schopností a dovedností dětí ve věku 5 až 6 roků

Motorika, grafomotorika, kresba

Tělesné aktivity podporujeme stejně jako v předchozí kapitole Motorika, věk 3 až 4 roky, věk 4 až 5 roků. Obdobně je tomu i v oblasti jemné motoriky. Zařazujeme činnosti uváděné v předchozích kapitolách, pracujeme však již s drobnými díly stavebnic, menšími korálky apod. K aktivitám zaměřeným na **rozvoj jemné motoriky přidáváme** další činnosti:

- společenské hry – karty, hra Mikádo a další stolní hry
- házení na cíl – míčky do krabice, knoflíky do misky, kroužky na tyč
- rukodělné činnosti – přišívání velkých knoflíků, prošívání látky nebo papíru jehlou s tupým hrotem, výroba řetězu z kancelářských sponek, vytváření tvarů z měkkého drátu, motání klubíček vlny
- uzlování na šňůrkách – nejprve udělat jeden uzel, posléze určitý počet uzlů vedle sebe, postupně se naučit odhadovat a držet vzdálenost mezi jednotlivými uzly, spojit uzlem tkaničku do kruhu, spojit dva provázky, udělat řetěz z krátkých provázků
- Cvičení s prsty:
 - „tleskání“ prsty – palec s ukazovákem, prostředníkem, prsteníkem, malíkem
 - „tleskání“ ukazováky, prostředníky pravé a levé ruky
 - „děšť“ – nejdříve fukne do desky stolu ukazovák, poté ukazovák s prostředníkem, dále tři prsty, čtyři prsty a fukání se opakuje, tempo fukání se může zrychlovat, ruce se mohou střídat

Tato cvičení je vhodné doprovázet říkankami.

Kreslení – okolo pátého roku věku je vhodné zařazovat pravidelná, systematická **grafomotorická cvičení**. Předškolák, u kterého vývoj probíhá bez nápadností, sám vyhledává záměrně vedené činnosti a kreslení. Tam, kde se úkolům v této oblasti dítě spíše vyhýbá, bývá často příčinou opožděný vývoj grafomotorických schopností a dovedností. Bez pomoci se potíže oproti vrstevníkům prohlubují. Je žádoucí začít cvičením jemné motoriky (viz činnosti výše), vytvářením, podporou a upevněním pracovních návyků, uvolňovacími cviky, nejjednoduššími grafomotorickými prvky. Často je vhodné vyhledání odborné poradenské pomoci.

Při kreslení by mělo být navozeno špetkové držení psacího náčiní, dítě by mělo u psaní správně sedět s přiměřeným náklonem papíru a vyvíjet přiměřený tlak na podložku.

Rozšiřuje se obsah kresby, různorodost námětů. Při kresbě postavy obvykle dítě znázorňuje hlavu, trup, končetiny, přibývá detailů – obličejové detaily, prsty na ruce, vlasy, uši, pupík.

Zrakové vnímání

V pěti letech dítě pojmenovává základní barvy, pojmenování barvy je zpravidla zařazeno v jeho aktivním slovníku. Začíná pasivně i aktivně zvládat další barvy. Zároveň je vhodné začít rozlišovat **odstíny barev** – světlomodrá, tmavomodrá... Opět nejdříve začínáme přiřazováním odstínů barev, poté vyhledáváním požadovaného odstínu až po pojmenování a zařazení do aktivního slovníku. V šesti letech by dítě mělo zvládnout pojmenovat odstíny barev.

Dítě v tomto věku má zkušenosti se symboly v podobě obrázků, orientuje se i ve složitějších obrázcích, odliší v nich **figuru a pozadí**. Začíná mít i více zkušeností s tvary, liniemi tvarů. Šestileté dítě zvládne vyhledat méně známé tvary na členitém pozadí.

Vhodné činnosti zaměřené na odlišení figury a pozadí ve věku 5 až 6 roků:

- prohlížení obrázkových knížek, vyhledávání a pojmenování jednotlivých objektů, můžeme se již zaměřovat na malé objekty, vybírat členité obrázky

- vyhledávání objektů podle vzoru, dítěti můžeme hledaný objekt předkládat i v jiné velikosti, poloze
- vyhledávání částečně ukrytých objektů v obrázcích
- vyhledávání a obtahování obrázků překrytých sítí, grafickým vzorem
- práce s pracovními listy, kde se dva a více objektů překrývá

V oblasti **zrakového rozlišování** (optické diferenciacie) dokáže pětileté dítě určit předměty, obrázky i tvary lišící se detailem, spolehlivě rozlišuje horno-dolní postavení objektů. Po pátém roce se učí odlišit tvary rozdílné v pravo-levém postavení (vertikální poloze). Je schopno vyhledat dva shodné objekty v řadě, identifikovat shodné a neshodné dvojice ve tvaru, detailu, horizontálním i vertikálním postavení. Pro některé dítě je velice obtížné odlišit zejména vertikální postavení tvarů. Zpravidla nepomáhá doporučení: „Jeden obrázek se dívá vlevo, druhý vpravo.“ U dítěte se v tomto věku pravo-levá orientace utváří, není zautomatizovaná, obtížně se tak stává podpůrnou technikou. Pokud má dítě tyto potíže, je vhodné zpočátku použít plyšových hraček, později tiskátek. Vlevo na začátek řady prvků dát jedno zvířátko, vpravo na konec řady jiné a společně určovat, kdo se dívá na veverka, kdo na zajíce, doplňovat pojmenováním typu: „Sněhulák se dívá vlevo na veverka.“ Dítěti tak poskytneme zpočátku záchytný bod a zároveň pojmenování směru.

Vhodné činnosti k rozvoji zrakového rozlišování ve věku 5 až 6 roků:

- vyhledávání daných prvků ve složitějším obrázku
- vyhledávání stejných dvojic – lze využít obrázků pexesa (pro tento účel vybíráme složitější pexesa, kdy se dvojice liší pouze v detailech nebo postavením prvků)
- vyhledávání shod a rozdílů ve dvojicích obrázků
- pracovní listy s vyhledáváním jednoho tvaru lišícího se detailem
- pracovní listy s přiřazováním dvojic obrázků objektu a jeho stínu, popř. obrysu
- pracovní listy s vyhledáváním jednoho tvaru lišícího se horizontální polohou
- pracovní listy s vyhledáváním jednoho tvaru lišícího se vertikální polohou
- pracovní listy s vyhledáváním dvou shodných tvarů v řadě mezi odlišnými tvary
- pracovní listy s vyhledáváním shodných a neshodných dvojic lišících se tvarem, detailem, polohou

Po pátém roce začíná dítě více vnímat části celku, nejen celek. Uvědomování si **částí a celku viděných** objektů (zraková analýza a syntéza) má úzkou souvislost s vnímáním prostoru, technickým myšlením. Proto si všímáme, zda dítě vyhledává stavebnice, skládky, puzzle. Pokud je tyto činnosti baví, můžeme volit úkoly vyšší náročnosti. Vzhledem k pokroku v oblasti grafomotoriky a přáceschopnosti můžeme přidávat pracovní listy.

Vhodné činnosti zaměřené na rozvoj zrakové analýzy a syntézy ve věku 5 až 6 roků:

- práce se stavebnicemi a kostkami, je vhodné zařazovat více typů stavebnic
- skládky z několika částí, jsou vhodné skládky, ze kterých mohou být vytvářeny různé objekty, obrazce, tvary
- práce s mozaikami – skládání podle předlohy
- skládky vyrobené z pohlednic, lze zakoupit více pohlednic stejného typu, jednu ponechat jako předlohu a další rozstříhat, postupně počet částí zvyšovat, nechat dítě podílet se na výrobě takových skládanek
- skládání puzzlí
- skládání obrázků z kostek
- pracovní listy zaměřené na zrakovou analýzu a syntézu
- dokreslování objektů – zařazovat dokreslení obrazce podle vzoru i dokreslování obrázků, např. předkreslit dům, jehož některé části chybí, nechat je dítě dokreslit
- překreslování určitého obrazce zakresleného v síti

Zrakovou paměť rozvíjíme při každodenních činnostech, když si s dítětem povídáme, co vidělo. Zároveň zaměřujeme pozornost na určité prvky a jevy, spolupodílíme se na rozvoji záměrné paměti.

Vhodné činnosti zaměřené na rozvoj zrakové paměti ve věku 5 až 6 roků:

- povídání si, co dítě vidělo na výletě, v zoo apod., zaměřujeme se i na některé detaily; můžeme se vracet i k zážitkům starým několik dnů
- povídání si, co dítě vidělo na obrázku – vybavování si předmětů, které jsme použili při stolování, při hře, při cestě na výlet apod.; zaměřujeme se také na podrobnosti a souvislosti
- pexeso
- Kimovy hry – záměrně si zapamatovávat viděné předměty, jejich počet postupně zvyšujeme
- obdobné pracovní listy jako Z31, kdy zároveň rozvíjíme prostorovou paměť
- opakování určitých vzorů při řazení – např. při navlékání korálků
- překreslování zakrytého obrázku – tento úkol závisí i na grafomotorických schopnostech dítěte

V předškolním věku můžeme zařazovat pracovní listy také k upevnění a podpoře správných **očních pohybů**. I nadále vedeme dítě k vytváření správných návyků při běžných činnostech. Při listování knihou listujeme odpředu dozadu, sled obrázků pozorujeme zleva doprava. Pokud řadíme obrázky a pojmenováváme je, vždy tak činíme zleva doprava. Učíme tak dítě pozorovat obrázky ve směru, který bude později potřebovat při čtení a psaní.

Vhodné činnosti zaměřené na rozvoj očních pohybů ve věku 5 až 6 roků:

- řazení prvků zleva doprava
- pojmenovávání řady obrázků
- pracovní listy s vyhledáváním skupin, které začínají daným prvkem, obdoba přílohy Z33

Vnímání prostoru

Pro vnímání prostoru, určení směru a odhad vzdálenosti je pro dítě důležitý pohyb - spontánní hry, společné vycházky, výlety; práce se stavebnicemi, skládání; budování pojmů označujících prostorové uspořádání. Důležité je dítěti pojmenovávat, co okolo sebe vidí, upozorňovat na objekty, povídat si, kudy jsme šli, co jsme viděli, pojmenovávat i podněcovat dítě k pojmenovávání směrů, posloupnosti a řazení jednotlivých objektů.

Z pojmů vyznačujících prostorové uspořádání dobře zvládá pojmy: nahoře, dole, nízko, vysoko, níže, výše, vpředu, vzadu, první, poslední; předložkové vazby na, do, v, před, za, nad, pod, vedle, mezi; upevňují se pojmy hned, před, hned za, vpravo, vlevo; ke konci období začíná dítě zvládat dvě a více instrukcí, zpracuje a pojmenuje vpravo nahoře, vlevo dole.

Vhodné činnosti zaměřené na vnímání prostoru ve věku 5 až 6 roků:

- v místnosti, na vycházce si s dítětem říkáme, které objekty jsou vlevo, které vpravo, podněcujeme k popisování cesty, pojmenovávání směrů
- ukaž pravou ruku, levé koleno, levé ucho...
- polož hračku vlevo, vpravo, pod stůl...
- povídání nad obrázky - co je nahoře, dole, vpravo, vlevo, uprostřed, vpravo nahoře...
- obdélník s různobarevně vybarvenými rohy, pojmenování, jakou barvu má roh vpravo nahoře..., kde je žlutý, modrý roh...
- nakreslený domeček s devíti okny (tři okna v patře), v každém okně jiné zvíře: „Kdo bydlí vpravo nahoře? Kdo bydlí dole uprostřed?“ ...
- hledání ukrytého předmětu pomocí navádění instrukcemi: „Rovně, doprava, dopředu...“
- hra na obchod, fronta, řada, např. plyšových hraček: „Kdo stojí první, poslední, před, za, hned před, hned za, uprostřed, mezi, předposlední, druhý...“ Řadu můžeme zakrýt a ptát se: „Kdo byl první? Kdo poslední?“
- hledání cesty v bludištích
- rukodělné činnosti – skládání z papíru, zdobení mozaikami podle předlohy i bez předlohy
- vyšívání, provlékání šňůrek otvory v dřevěné nebo kartonové desce, vytváření vzorů podle předlohy

- práce se stavebnicemi – vlastní tvořivost i stavění podle předloh
- mozaiky – práce podle předlohy, skládanky (roztříhané pohlednice, geometrické tvary, puzzle)
- kresebný diktát: „Vpravo nahoru nakreslíme sluníčko, vlevo dolů květinu,“ můžeme hrát i s předměty, vystřiženými obrázky: „Vpravo dolů dáme (nalepíme) auto...“
- hra s kostkou – popis hry v kapitole Věk 4 až 5 roků

Vnímání času

Vytvářet si představu o plynutí času napomáháme dítěti předškolního věku dodržováním každodenních algoritmů, pojmenováváním členěním času, např. přiřazování a pojmenování charakteristických činností pro úsek dne, týdne, roku. Tyto činnosti mají velký podíl na vytváření představy trvání časových úseků.

Vedeme dítě k pojmenovávání části dne, týdne, ročního období. Mezi pátým až šestým rokem dítě nejen charakteristické činnosti pro část dne přiřadí, ale i pojmenuje sled událostí, začíná si více uvědomovat následnost časových úseků, přestože představu o trvání delších časových úseků má ještě mnohdy mlhavou. Začíná se orientovat ve dnech v týdnu. Nejde jen o jejich mechanické jmenování. Většina předškolních dětí umí rozlišit víkendové dny od dnů všedních. Ví, co dělalo v sobotu nebo v neděli, že po neděli je pondělí a jde znovu do školky, že v pátek jde do školky naposledy a bude víkend. K pojímům včera, dnes, zítra, přiřadí konkrétní události, tyto pojmy převážně správně používá ve slovníku. Dále je schopno přiřadit konkrétní události k pojímům především, pozítří. Pojmenuje činnosti charakteristické pro jednotlivá roční období.

Vnímání časového sledu napomáháme vytvářet pozorováním a pojmenováváním dějů a činností. Povídáme si, co se stalo dříve, co později, co musíme udělat prvně a co posléze. Upevňuje a do aktivního slovníku zařazuje pojmy: nejprve, před tím, nyní, potom.

Využíváme vycházek k pozorování přírody, všímání si přírodních dějů; povídáme nad obrázkovými knihami; necháme dítě zapojit se a pozorovat práci v domácnosti, kde většina činností má svou posloupnost; pojmenováváme postupy a řazení jednotlivých kroků při sebeobsluze.

Vhodné činnosti zaměřené na vnímání plynutí času a časového sledu ve věku 5 až 6 roků:

- pojmenovávání činností obvyklých pro ráno, dopoledne, poledne, odpoledne, večer
- pojmenovávání činností obvyklých pro částí týdne
- pojmenovávání činností obvyklých pro roční období
- řazení obrázků podle časové posloupnosti, pojmenovávání, co se stalo nejprve, před tím, nyní, potom
- vyprávění prožitých událostí, zapojení dítěte do plánování a přípravy činností
- vyprávění příběhů, pohádek podle časové posloupnosti; dítěti je vhodné pomoci ilustracemi k jednotlivým úsekům pohádek
- při sebeobsluze povzbuzujeme dítě k pojmenovávání postupů a řazení jednotlivých kroků, povzbuzujeme je k uvědomění si a provedení následného kroku („Co si oblékneš nyní?“)
- necháme dítě pomáhat při domácích pracích, podporujeme je k uvědomění si dalšího kroku, pojmenovávání postupů a řazení jednotlivých kroků

Řeč

Mezi pátým a šestým rokem by řeč měla být ve všech rovinách dobře vybudovaná (blížit se projevu dospělých). Dítě **používá všechny slovní druhy, mluví gramaticky správně, jeho slovní zásoba je na takové úrovni, že mu umožňuje srozumitelně, souvisle a smysluplně vyjádřit, co vnímá, prožívá a myslí. Rovněž výslovnost by již měla být správná.** Ve věku pěti až sedmi let považujeme případnou patlavost za prodlouženou fyziologickou (tj. širší normu). Dítě **aktivně a spontánně navazuje verbální kontakt s dětmi i dospělými, dodržuje základní pravidla konverzace.** Na dotaz řekne svoje jméno a příjmení, jména sourozenců, kamarádů, rodičů, kolik je mu roků, také adresu.

Vhodné činnosti zaměřené na rozvoj řeči ve věku 5 až 6 let:

- hry se slovy na chápání a tvoření již obtížnějších *antonym* (řekni opak: světlo – tma, široký – úzký, stát – utíkat, zavřít – otevřít, mlčet – mluvit, dopředu – dozadu, dovnitř – ven), dále pak *synonym* (řekni to jinak, jiným slovem: krásný, pěkný, nádherný, utíkat, běžet, holčička, děvčátko, dívka), *homonym* (řekni, co všechno může znamenat slovo: zub, list, koruna)
- co k sobě patří (hrnec – poklička, tužka... dítě doplní)
- pojmenování charakteristické vlastnosti (jehla – špičatá, bonbon ... dítě doplní)
- vysvětlení významu pojmu (co to je míč, hřeben...)
- vyčlenění slova, které do skupiny nepatří (pes, žirafa, kámen, slepice...)
- přirovnání – řekneme slovo a dítě hledá přirovnání (vysoký jako komín, ostrý jako... tichý jako...)
- dítě má vysvětlit, co přirovnání znamená: oči jako pomněnka, lež jako věž...
- rozpoznání a pojmenování toho, co je na obrázku nesprávného, hloupého (nesprávný detail, nesprávná činnost)
- posouzení pravdivosti či nepravdivosti tvrzení
- pojmenování toho, co by se stalo, kdybys šel ven v ponožkách; pán přecházel přes křižovatku na červenou...
- řešení situací (co uděláš, když svému kamarádovi ztratíš hračku...)
- pojmenování toho, co dělá určitá profese
- pojmenování toho, co děláme v létě, v zimě, na jaře, na podzim
- seřazení obrázků podle dějové posloupnosti a vysvětlení děje
- klasické hádanky, hádání předmětu, zvířete podle charakteristických vlastností
- předcítání (přečteme kousek příběhu a povídáme si o přečteném, vysvětlíme dítěti nová slova z příběhu; požádáme je, aby zkusilo příběh převyprávět; čteme příběh znovu a necháme je doplňovat slova nebo konce vět)
- tvoření vět z předem daných slov (táta – řídit – auto, pták – strom – hnízdo)
- doplňování vět (kočka viděla myš a...)
- doplňování slov ve správném tvaru do příběhu prokládaného obrázky (čteme text a dítě místo obrázku doplní slovo)
- rozpoznání nesprávně utvořené věty (myš utíkal před kočka)

Výše uvedené náměty nejsou samozřejmě vyčerpávající, jde jen o inspiraci, co je možné pro vývoj řeči udělat. Navíc veškeré činnosti podporující rozvoj ostatních oblastí (hrubé a jemné motoriky, vizuomotoriky, grafomotoriky, zrakového, sluchového, hmatového vnímání, vnímání prostoru, času, tělesného schématu, představ množství) souvisí s vývojem řeči a myšlení.

Sluchové vnímání

Předškolní dítě by mělo umět říci několik básniček, rozpočítadel, písniček, mělo by pozorně **naslouchat** čtenému textu, mít v oblíbě a vyhledávat čtené pohádky, příběhy. Přečtené texty by mělo zvládnout alespoň rámcově reprodukovat. Nechat dítě vyprávět přečtený příběh nebo pohádku např. cestou ze školky, na procházce je jeden z nejlepších způsobů rozvíjení vyjadřování a slovní zásoby. Zároveň ověříme sluchovou paměť, sledování a zapamatování si časové posloupnosti.

Zařazujeme cvičení zaměřená na rozvíjení sluchových funkcí potřebných po nástupu školní docházky pro čtení a psaní. Zaměřujeme se na **rozlišení** hlásek (znělých a neznělých, sykavek, měkkých a tvrdých souhlásek, krátkých a dlouhých samohlásek) v běžně používaných slovech, později můžeme zařadit slabiky nebo uměle vytvořená slova či slabiky. Rozvíjíme sluchovou **analýzu a syntézu** – určení počtu slov ve větě, počtu slabik ve slově, určení první hlásky ve slově, poslěze i poslední, popř. hlásky uprostřed.

Vedeme k uvědomění si **figury a pozadí** – zaměřit pozornost na určitý znak, ostatní sluchovou kulisu dát do pozadí (např. při čtení příběhu nebo vyprávění reagovat na určité slovo, popř. slabiku). Zvyšujeme **sluchovou paměť** rozvíjíme vnímání a reprodukci **rytmu** – rytmická cvičení, zpívání, používání nástrojů, vytleskávání, vydupávání, vytukávání rytmu, můžeme používat i bzučák (zařazení na vydávání krátkých a dlouhých tónů, většinou spojené také se světlem).

Vhodné činnosti zaměřené na rozvoj sluchového naslouchání ve věku 5 až 6 roků:

- naslouchání delších pohádek a příběhů
- lokalizace zvuku – dítě sedí uprostřed kruhu se zavázanýma očima. Jedno z dětí zašustí papírem, zazvoní zvonkem, zatuká kostkami. Dítě v kruhu poznává, od kterého kamaráda zvuk přichází. Vybíráme i méně obvyklé zvuky.
- hledání schované ozvučené věci (např. budíku)
- naslouchání a rozlišování zvuků z okolí. Můžeme hrát s nasloucháním zvuků z okolí, ale i jako hru – jedno dítě má zavázané oči a ostatní děti vytvářejí různé zvuky – cinkání, šustění papírem, zamykání... Rozvíjíme zároveň i sluchovou diferenciaci.

Vhodné činnosti zaměřené na rozvoj sluchové diferenciaci ve věku 5 až 6 roků:

- poznávání hlasů kamarádů – hra ptáčku, jak zpívá: dítě uprostřed kruhu má zavázané oči a poznává hlasy svých kamarádů, kdo volal domluvené slovo
- poznávání zvuků z vyrobených chrastidel – plastové krabičky od filmů nebo od léků naplníme různými materiály (rýže, čočka, písek, korálky...), uzavřeme. Dítě má podle typu chrastění poznat, který materiál je uvnitř. Můžeme mít dvě stejné sady (musí mít shodné krabičky, materiál i jeho množství). Dítě podle zvuků vyhledává a přiřazuje vždy dvě shodné sady k sobě.
- poznávání zvuku hudebních nástrojů
- poznávání počtu zvuků – hrajeme na hudební nástroj jeden až čtyři tóny (nemusí být stejně dlouhé a silné), dítě dává za každý zvuk před sebe kostku, později určí počet pouze poslechem
- hra na tichou poštu – děti sedí v kruhu, jedno dítě pošeptá slovo sousedovi, ten předá po kruhu dál. Poslední dítě před výchozím hráčem slovo vysloví, co slyšel. Srovnáváme s výchozím slovem. Později mohou být předávány krátké věty.
- odlišování shodných a neshodných slov, zaměřujeme se i na obtížnější úkoly – rozlišení slov podle délky (váha x váhá), měkčení (plný x plní) apod. S dvojicemi slov tvoříme věty, čímž dochází k uvědomění a zpevnění chápání významu a rozlišení slov.

Vhodné činnosti zaměřené na rozvoj sluchové analýzy a syntézy ve věku 5 až 6 roků:

- vyhledávání a tvoření rýmů; můžeme přiřazovat dvojice obrázků s předměty, jejichž názvy se rýmují
- určení počtu slov ve větě
- rozkládání slov na slabiky, určení počtu slabik ve slově
- hledání slov s daným počtem slabik; zpočátku je vhodné používat obrázky s předměty, které dítě podle počtu slabik v názvu třídí, popř. přiřazuje k danému počtu teček
- hledání, které slovo je delší: had x hadice, myš x myška, kůň x kobylka... Pro některé děti může být úkol obtížný, může pro ně být těžké odlišení slova a pojmu. Můžeme zpočátku pomáhat znázorněním počtu slabik (razítka, tečkami, knoflíky).
- slovní kopaná – dítě určí poslední slabiku ve slově; najde slovo, které touto slabikou začíná
- hledání slov podle počáteční hlásky, hry typu: je to velké, šedé zvíře, začíná na hlásku s-; která další slova začínají na hlásku s-?
- určení počáteční hlásky
- kolik najdeš slov začínajících danou hláskou; zúžení souboru: kolik najdeš zvířat začínajících hláskou k-?
- určení poslední hlásky, hlásky uprostřed slova (např. slyšíme ve slově krtek r?)
- skládání a rozkládání krátkých slov. K tomuto úkolu přistupujeme jedině tehdy, jestliže dítě zvládá předchozí úkoly z oblasti sluchové analýzy a syntézy. Některé děti tento úkol v předškol-

ním věku zvládají velice obtížně, popř. jej nezvládají vůbec. Pokud dítě zvládne rozlišit první a poslední hlásku ve slově, není nutné ani vhodné podléhat pesimismu. Některé děti potřebují vidět grafický záznam slova v podobě písmen a tento typ úkolů zvládnou bez potíží později. Je zde však skupina dětí, u kterých potíže přetrvávají. U této skupiny dětí i ve školním věku můžeme postupovat obdobně. Před dítě dáme několik obrázků, kde jsou znázorněna krátká slova typu pes, rak... Vysvětlíme, že si budeme hrát na robota, který mluví trochu trhaně a že ono má za úkol poznat, které slovo říkal. Jako pomoc slouží předložené obrázky. Jednotlivá slova hláskujeme p-e-s apod. S dítětem musíme déle cvičit, pro mnohé děti není jednoduché pochopit melodický přechod, v řeči jinak zní slovo pes a jinak p-e-s rozhláskované. Pokud to zvládne, můžeme je samotné nechat slova na obrázcích rozhláskovat.

Vhodné činnosti zaměřené na rozvoj sluchové figury a pozadí ve věku 5 až 6 roků:

- slyšet jako kočka – určíme zvuk myši (později slovo), který probudí kočku. Děti si položí hlavu na stůl. Zvednou ji, jestliže mezi ostatními zvuky zaslechnou určený zvuk.
- tleskni, uslyšíš-li dané slovo – s dítětem se domluvíme, že tleskne, fukne nebo dá korálek do misky, jestliže uslyší domluvené slovo. Říkáme řadu slov, mezi jiná slova řadíme v různých intervalech domluvené slovo.
- vyhledávání slova ve čteném příběhu – náročnější obdoba předchozího úkolu. Neříkáme jednotlivá slova, ale čteme nebo vyprávíme příběh, dítě reaguje na domluvené slovo. Pro dítě je obtížné soustředit se na děj příběhu i sledovat dané slovo.
- všechno lítá, co peří má – řada slov, mezi jiná slova vkládáme v různých intervalech slova, které označují živočichy nebo předměty, kteří létají
- tleskni, uslyšíš-li danou slabiku – s dítětem se domluvíme, že tleskne, fukne nebo dá korálek do mističky, jestliže uslyší domluvenou slabiku. Říkáme řadu slov, mezi jiná slova řadíme v různých intervalech slova s určenou slabikou, např. domluvená slabika -lo-, řada slov: loví – myš – kolo – seno – lopata – leze. Hra je pro předškoláka obtížná, pokud ji zařadíme, slova říkáme pomalu a zřetelně.

Vhodné činnosti zaměřené na rozvoj sluchové paměti ve věku 5 až 6 roků:

- učení se básniček, písniček
- přijela tetička z Číny a přivezla kouzelný kufr – dítěti vysvětlíme, že kouzelný kufr může obsahovat nejrůznější dárky, zpočátku můžeme zvolit zvířata. První dítě „vybalí“ první zvíře: „Slon.“ Druhé slovo zopakuje a přidá další: „Slon, kočka.“ Třetí všechna „vybalená“ slova zopakuje a přidá: „Slon, kočka, křeček.“ Při pokračování hry se řada slov rozšiřuje, slova si dítě pamatuje v pořadí, jak byla řečena. Je vhodné volit námětové skupiny: hračky, jídlo, sportovní potřeby. Rozšiřujeme i slovník a uvědomování si slov nadřazených a podřazených, rozvíjíme abstraktní myšlení. Zpočátku hrajeme ve skupině šesti až osmi dětí.
- až půjdu na severní pól, vezmu si s sebou – obdoba předchozí hry
- rozvíjení vět – stanovíme holou větu, např.: Tomáš zalévá. Každé dítě má za úkol přidat jedno slovo, rozvinout větu. Tomáš zalévá záhon. Tomáš zalévá záhon mrkve. Tomáš zalévá velký záhon mrkve...
- vyhledávání obrázků se slovy, které dítě slyšelo. Řekneme několik názvů předmětů (zpočátku tři až čtyři) – před dítě rozložíme větší soubor obrázků, kde jsou mezi jinými i obrázky s předměty, jejichž názvy před chvílí slyšelo. Má za úkol tyto obrázky vybrat a seřadit je v pořadí, ve kterém je slyšelo.
- opakování řady slov, vět
- předávání více informací
- zadávání více instrukcí najednou

Vhodné činnosti zaměřené na rozvoj vnímání a reprodukci rytmu ve věku 5 až 6 roků:

- rytmická cvičení, rytmizování s hudebními nástroji, zpívání
- určování, zda dvě rytmické struktury jsou shodné, zpočátku volíme méně tónů

- zaznamenávání rytmické struktury. S dítětem nacvičíme zápis tónů. Krátké tóny zapisujeme tečkou, dlouhé čárkou. Můžeme znázorňovat i pomocí krátkých a dlouhých stavebnicových dílů - kostky a kvádrů. Zadáváme dva až tři tóny. Zkoušíme i se slovy: slabiku s krátkou samohláskou nebo bez samohlásky zaznamenáváme tečkou, slabiku s dlouhou samohláskou čárkou.

Základní matematické představy

Matematické představy vytváříme rozvíjením mnoha předchozích schopností a dovedností. Vliv mají **motorické a zejména grafomotorické dovednosti**. Úroveň motorických dovedností poznamenává manipulaci s předměty, získávání zkušeností s množstvím, odhadem velikosti, vzdálenosti, grafomotorické dovednosti ovlivní písemný projev, zápisy v matematice, rýsování.

Zraková diferenciacie je jedním z předpokladů správného čtení a psaní číslic, operačních znaků v matematice. Pro uvědomění si části a celku dítě potřebuje rozvinutou **zrakovou analýzu a syntézu**.

Z **prostorové orientace** procvičujeme pojmy první, poslední, uprostřed, prostřední, předposlední, hned před, hned za, mezi; vpravo nahoře, vlevo dole... S dítětem můžeme určovat polohu dvou předmětů vůči sobě navzájem, vyhledávat nejkratší, nejdelší cestu od jednoho bodu k druhému. Zaměřujeme se na získávání zkušeností s **orientací v čase**, vnímání časového sledu, uvědomování si následnosti dějů.

Pokračujeme v rozvoji řeči, navazujeme na předchozí pojmy, nyní se zaměřujeme zejména na pochopení a aktivní užívání **pojmu** některé, alespoň jeden, žádné, nic, stejně, méně, více, o jeden méně, o jeden více, dohromady. Všechny pojmy navozujeme při manipulativních činnostech s konkrétními předměty. Dospělý používá pojmy v řeči, pojmenovává činnosti; mohou následovat úkoly pro dítě typu: „Vybarvi některé trojúhelníky; neber si žádný žlutý korálek; postav komín tak, aby žádná kostka nebyla modrá; vezmi si stejně bonbonů jako bratr; kterých rybiček je méně, více?; vezmi si méně, více kostek než mám já.“ Dítě by mělo získat zkušenosti s pravdivostí či nepravdivostí nejjednodušších tvrzení, např.: „Je to pravda, že slon létá? Je to pravda, že čáp létá? Je citron sladký?“

Pokračujeme v uvědomování si společných charakteristik objektů, třídění. Je vhodné zařazovat hry zaměřené na vyhledávání položek, které patří do souboru hračky, dopravní prostředky, pečivo, nápoje, ovoce, zelenina, nádobí, nábytek, hudební nástroje, oblečení, sportovní potřeby, zvířata, stromy, květiny, řemesla, nálady. S jednotlivými soubory posléze dál pracujeme, třídíme je. Do stanoveného souboru můžeme zařadit prvek, který je v souboru výjimkou, nesdílí s ostatními členy charakteristickou vlastnost. Tento typ úkolů bývá často nazýván „co do skupiny nepatří“. Důležité je s dítětem pojmenovat, proč položka do souboru nepatří, proč je v souboru výjimkou.

Soubor prvků **třídíme** zejména podle barvy, velikosti, tvaru i dalších kritérií. Při třídění lze používat jedno i více kritérií. K námětům pro třídění z předchozích kapitol (Základní matematické představy, věk 3 až 4 roky, věk 4 až 5 roků) můžeme přidat:

- stromy – listnaté, jehličnaté; zvířata podle života v určitých oblastech, podle potravy, kterou přijímají; dopravní prostředky podle užití, způsobu pohybu atd.
- geometrické tvary – možno třídít podle barvy, velikosti, tvaru; podle dvou kritérií (malé kruhy, velké čtverce); podle tří kritérií (malé žluté kruhy; velké zelené trojúhelníky)... K třídění je vhodné si připravit geometrické tvary ve dvou velikostech a několika barvách. Můžeme nechat dítě určovat, kolik je různých velikostí, barev, tvarů.
- třídění slov podle počtu slabik
- emoce, psychické vlastnosti

Vedeme dítě k samostatnému vytváření kritérií, podle kterých lze třídít. Nesoustředíme se pouze na třídění na dvě třídy, ale mohou být tři i více. V předškolním věku jich však nevytváříme vysoký počet. Dále vedeme dítě k uvědomění, že jednotlivé třídy nemusí mít shodný počet prvků, některé mohou mít výrazně nižší nebo vyšší počet, dokonce mohou vzniknout třídy pouze s jedním prvkem. Důležité je si s dětmi povídat, kdy v praktickém životě objekty kolem nás třídíme, proč je třídíme, co nám třídění umožňuje, v čem je výhodné.

Uspořádat soubory, řadit jejich jednotlivé prvky můžeme podle velikosti, odstínu barvy, výkonu (nejdelší skok, nejrychlejší běžec...), stáří apod. Předškolní dítě by mělo zvládnout seřadit alespoň pět prvků podle velikosti – vzestupnou i sestupnou řadu. Vracíme se k námětům z předchozích kapitol, můžeme zvolit jejich náročnější variantu, např. s více prvky.

Počítání by dítě před zahájením školní docházky mělo zvládat v oboru do šesti, zvládat vzestupnou i sestupnou řadu. Mnohé děti ovládají jmenování i vyšší číselné řady. Nejde však o mechanicky naučenou řadu. Jde především o porozumění **pojmu číslo**. Dítě po pátém roce by mělo začít chápat, že počet prvků není závislý na jejich barvě, velikosti, tvaru, materiálu zhotovení, poloze, uspořádání. Postupně začíná chápat, co znamená číslo (bez opory o viditelné nebo hmatatelné předměty).

Vedeme ke spočítání prvků ve skupině i vytváření skupin s daným počtem prvků. K procvičení počtu, pojmů stejně, méně, více jsou vhodné hry domino, člověče nezlob se, kuželky, karty.

Skupinu o dvou až šesti prvcích můžeme rozkládat na dvě skupiny. Je vhodné zařadit typy her:

- losování – pokud chceme rozkládat číslo pět, dáme dítěti po čtyřech předmětech dvou barev (např. čtyři zelené a čtyři žluté slámky; obdobně knoflíky, kuličky apod.) do losovacího osudí (sáček, kelímek). Dítě má za úkol z těchto osmi předmětů jich vylosovat pět. Po vylosování předměty rozdělí na dvě skupiny podle barev, počet předmětů v jednotlivých skupinách spočítá, posléze můžeme uvádět, kolik je prvků v obou skupinách dohromady.
- knoflíková házená – dítěti dáme určitý počet knoflíků (maximálně šest). Dítě má za úkol házet knoflíky po jednom do krabičky (misky) z určité vzdálenosti. Knoflíky, kterými se netrefí, sbíráme do ruky tak, aby nevidělo jejich počet. Jakmile dítě dohází, necháme ho spočítat, kolik knoflíků je v krabičce a dopočítat, kolik knoflíků máme sevřených v ruce.

Z **geometrických tvarů** dítě pozná kruh, čtverec, trojúhelník, obdélník.

Předškolní dítě by mělo být schopno pracovat s pracovními listy. Můžeme využít publikace *Počítání soba Boba 1. až 3. díl* (Bednářová, 2006), v případě zájmu dítěte zařadit i díl čtvrtý.